

شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان ابتدایی مجری برنامه شهاب

Identifying and prioritizing the educational needs of primary school teachers implementing the Shahab program

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۱۱/۲۹؛ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۰۳/۱۹

A. Kalbasi (Ph.D)
T. Aghahosseini (Ph.D)
M. Fardin

افسانه کلباسی^۱

تقی آقاحسینی^۲

مژگان فردین^۳

Abstract: The present study was conducted to identify and prioritize the educational needs of primary school teachers implementing Shahab program. The research method was a descriptive survey. The statistical population included all primary school teachers implementing the Shahab program in Najafabad of Isfahan in the academic year of 2017-2018 (n=505). According to Krejcie- Morgan's table, 200 of the population were selected by stratified random sampling method as the sample size. The data collection tool was a 45-item questionnaire conducted by the researcher on teachers' educational needs for identifying eight types of talents on a five-point Likert scale. The questionnaire was developed using Gardner's theory of multiple intelligences and its application in the classroom. The validity of the questionnaire was confirmed by 5 educational specialists. The reliability of the questionnaire was calculated through Cronbach's alpha coefficient and the coefficient was estimated to be 0.93. The findings from this study using Friedman's statistical test showed that the priorities of the educational needs of teachers implementing the Shahab program in identifying different talents are: motion-sports, spatial, social, artistic, experimental sciences, mathematics, religious culture and verbal, respectively. Due to the high average of educational needs in the field of identifying each of the talents, except for the talent of experimental sciences, there was no significant difference between the opinions of teachers.

Keywords: Shahab program, educational needs, elementary teachers

چکیده: هدف پژوهش حاضر، شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان ابتدایی مجری برنامه شهاب بود. روش پژوهش، توصیفی از نوع پیمایشی بود. جامعه آماری آن کلیه معلمان ابتدایی شهر نجف آباد اصفهان در سال تحصیلی ۹۷-۹۶ به تعداد ۵۰۵ نفر بودند. بر اساس جدول کرجسی- مورگان، ۲۰۰ نفر از جامعه با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته ۴۵ سؤالی در زمینه نیازهای آموزشی معلمان برای شناسایی هشت نوع استعداد در مقیاس پنج درجه ای لیکرت بود. پرسشنامه با استفاده از نظریه هوش‌های چندگانه گاردنر و کاربرد آن در کلاس درس تدوین شد. روایی پرسشنامه توسط ۵ نفر از متخصصان آموزشی تأیید شد. پایایی پرسشنامه از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۳ برآورد شد. یافته‌های این پژوهش با استفاده از آزمون آماری فریدمن نشان داد که اولویت‌های نیازهای آموزشی معلمان مجری برنامه شهاب در شناسایی استعدادهای مختلف به ترتیب عبارتند از: استعداد حرکتی-ورزشی، فضایی، اجتماعی، هنری، علوم تجربی، ریاضی، فرهنگ دینی و کلامی. با توجه به میانگین بالای نیازهای آموزشی در حوزه شناسایی هر یک از استعدادهای، به جز علوم تجربی بین نظرات معلمان تفاوت معنادار وجود نداشت.

کلیدواژه‌ها: برنامه شهاب، نیازهای آموزشی، معلمان، دوره ابتدایی

kalbasiafsaneh@gmail.com

۱. استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول)

aghahoseini@gmail.com

۲. استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان، اصفهان، ایران

m.fardin83@yahoo.com

۳. کارشناسی ارشد رشته آموزش ابتدایی

مقدمه

یکی از اصول پذیرفته شده در تعلیم و تربیت، توجه به تفاوت‌های فردی و توجه به نیازهای یادگیرندگان برای متناسب نمودن آموزش با سطوح استعداد و توانایی آنهاست. در صورتی که تعلیم و تربیت بخواهد بستر رشد همه جانبه یادگیرندگان را فراهم نماید، بدون شناخت و توجه به ماهیت منحصر به فرد بودن آنها نمی‌تواند به این امر دست یابد (Mehrmoammadi, 2007). یک نظام آموزشی سالم و کارآمد، تفاوت‌های فردی در توانایی‌ها و قابلیت‌ها را امری طبیعی قلمداد نموده و سعی در شکوفایی استعدادهای تمام دانش‌آموزان دارد. این بدین معنا نیست که تمام دانش‌آموزان باید تجربیات یکسان داشته باشند بلکه بدین معناست که بایستی برای شکوفا شدن استعدادهای آنها فرصت مساوی وجود داشته باشد. شناسایی، هدایت و حمایت از استعدادهای برتر یکی از مهم‌ترین مسائل مورد تأکید در اسناد بالادستی وزارت آموزش و پرورش است. به‌طوری‌که تربیت مبتنی بر اصل تفاوت‌های فردی و توجه به تنوع استعدادهای، در سند «برنامه درسی ملی» مورد تأکید قرار گرفته و در زمره اصول حاکم بر برنامه‌های درسی و تربیتی (بند ۱/۹/۱) به صراحت بیان شده است که «برنامه درسی و تربیتی باید به تفاوت‌های محیطی، جنسیتی و فردی متریبان توجه کرده و در این خصوص از انعطاف لازم برخوردار باشد» (National Curriculum of the Islamic Republic of Iran, 2012). بنابراین، تحت پوشش قرار دادن همه افراد لازم‌التعلیم و هدایت همه دانش‌آموزان بر اساس استعداد و ظرفیت‌های اختصاصی آنان امری ضروری تلقی می‌شود که با «حق تعلیم و تربیت» بشر و تکلیف حکومت در قبال این حق، پیوند خورده است. در همین راستا، طرح شناسایی و هدایت استعدادهای برتر (شهاب) به عنوان نخستین سند رسمی مأموریت بنیاد ملی نخبگان در حوزه دانش‌آموزی، پس از آخرین اصلاحات در سال ۱۳۹۱ به تصویب اعضای محترم هیئت‌امنا بنیاد ملی نخبگان رسید و اجرای آن با اهتمام وزارت آموزش و پرورش از سال تحصیلی ۹۵-۹۴ به شکل اجرای سراسری آغاز شد. مأموریت این طرح که از یک مقدمه و ده ماده تشکیل شده، عبارت است از «کشف، شناسایی، جذب، هدایت و حمایت تحصیلی، تربیتی و معنوی صاحبان استعدادهای برتر از دوره ابتدائی تا پایان دوره آموزش متوسطه و زمینه‌سازی برای استمرار حمایت‌ها در مراحل مختلف آموزش

شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان ابتدایی مجری برنامه شهاب

عالی». این برنامه با هدف پرورش استعداد‌های برتر و سرآمد و ایجاد زمینه و سازوکارهای مناسب برای رشد و بالندگی آنان به‌عنوان سرمایه‌های خدادادی و ملی، تقویت و درونی کردن هویت دینی و ملی واجدان استعداد‌های برتر در دوره‌های تحصیلی مختلف آموزش عمومی به‌منظور احساس مسئولیت برای ایفای نقش سازنده در اعتلای کشور و حمایت تربیتی و معنوی دانش‌آموزان دارای استعداد برتر به‌منظور بهره‌مندی از توانمندی‌ها و قابلیت‌های آن‌ها در تعالی و پیشرفت کشور طرح‌ریزی شده است (National Elites Foundation, 2008). در این طرح تلاش بر این است که هدایت و حمایت از صاحبان استعداد‌های برتر به گونه‌ای صورت گیرد که محدودیت‌ها و محرومیت‌های محیطی، اجتماعی، آموزشی و اقتصادی مانع رشد قابلیت‌ها و استعداد‌های دانش‌آموزان نشود (Majdfar, Aslani & Salighedar, 2015).

روش‌های شناسایی استعداد‌های برتر در هر کشور معمولاً با مفاهیم متداول تیزهوشی مرتبط است. نتایج یک مطالعه تطبیقی توسط کلارک^۱ در سال ۲۰۰۶ در هفده کشور دنیا نشان داد که از بین ملاک‌های شناسایی استعداد، آزمون‌های پیشرفت تحصیلی شامل علوم و ریاضی، آزمون‌های هوش و شناسایی توسط معلمان بیشترین استفاده را داشته است. یکی از روش‌های شناسایی استعدادها، مقیاس‌های درجه‌بندی رفتار^۲ هستند که با استفاده از آن می‌توان اطلاعاتی را از معلمان، والدین، دانش‌آموزان و هم‌تایان جمع‌آوری کرد. مقیاس‌های درجه‌بندی معلم بعد از آزمون هوش، از رایج‌ترین ابزارهای شناسایی و انتخاب دانش‌آموزان بااستعداد برای شرکت در برنامه‌های پرورش استعداد هستند (kalbasi, Nikneshan, Nars, Abedi,) (Mirshajafari & Jamshidian, 2016). اگرچه روش‌های شناسایی استعداد در مناطق مختلف متفاوت است ولی پیامد این شناسایی، تغییر و اصلاح لازم در برنامه درسی است.

پژوهش‌ها نشان می‌دهند که مفهوم هوش به‌عنوان توانایی حل مسئله کلی که می‌تواند با آزمون‌های هوشی سنجش شود، به این دیدگاه که انواع مختلفی از هوش وجود دارد تغییر یافته است (Clark & Shore, 2004). گاردنر^۳ در سال ۱۹۹۹ با انجام دادن پژوهش‌های گسترده‌ای درباره مسائل بیولوژیکی و فرهنگی مرتبط با فرآیندهای ذهنی، نه نوع هوش را پیشنهاد کرد که با دیدگاه سنتی هوش که بیشتر بر توانایی‌های زبانی و ریاضی استوار است،

-
1. Clark
 2. Behavior Rating Scales
 3. Gardner
- ۱۶۹

تفاوت دارد (Pasha Sharifi, 2003). بر اساس تئوری گاردنر، تحقق اهداف آموزشی مستلزم توجه به اصول زیر است:

- برخلاف دیدگاه سنتی درباره هوش، یادگیری تنها از راه به کارگیری توانایی‌های شناختی به دست نمی‌آید بلکه انواع هوش نیز در فرآیند یادگیری نقش دارند.
- افراد در فرآیند یادگیری، پردازش اطلاعات و حل مسئله برحسب نوع و توانایی هوشی خود از راهبردهای متفاوتی استفاده می‌کنند.
- انواع هوش توسط معلم، والدین و تا حدودی خود دانش‌آموزان قابل شناسایی هستند؛ بنابراین اگر دانش‌آموزان واجد یک یا چند نوع استعداد در حوزه‌های خاص باشند، افزایش فرصت‌های یادگیری در آن حوزه‌ها منطقی است (Clark & Shore, 2004).

هوش‌های معرفی شده گاردنر عبارتند از:

- ۱- هوش منطقی - ریاضی^۱ که شامل توانایی کشف الگوها، استدلال قیاسی و تفکر منطقی است.
- ۲- هوش زبانی - کلامی^۲ که با کاربرد زبان مرتبط است شامل حساسیت نسبت به زبان گفتاری و نوشتاری و توانایی در کاربرد کلمات و زبان است.
- ۳- هوش دیداری - فضایی^۳ که شامل توانایی حل کردن مسئله از طریق دستکاری و ایجاد تصاویر ذهنی و اندیشیدن از راه تجسم دیداری است.
- ۴- هوش موسیقایی^۴ که شامل توانایی در تشخیص آهنگ‌ها و لذت بردن از موسیقی است.
- ۵- هوش بدنی - جنبشی^۵ که شامل توانایی کنترل حرکات بدنی، کار کردن ماهرانه با اشیاء، استفاده از تمام یا قسمتی از اعضای بدن برای حل مسائل و یا تولید محصول است.
- ۶- هوش میان فردی^۶ یعنی استعداد درک مقاصد، انگیزه‌ها و احساسات دیگران و مهارت در ایجاد روابط.

1. Logical – Mathematical

2. Verbal - Linguistic

3. Visual- spatial

4. Musical

5. Bodily - Kinetic

6. Interpersonal

شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان ابتدایی مجری برنامه شهاب

۷- هوش درون فردی^۱ که شامل استعداد شخص برای خویشتن‌شناسی، درک احساسات، ترس‌ها و انگیزه‌های خود است.

۸- هوش طبیعت‌گرایانه^۲ که شامل توانایی شناخت و طبقه‌بندی پدیده‌های طبیعی می‌شود.

۹- هوش هستی‌گرایانه^۳ که شامل حساسیت و استعداد برای درگیر شدن با پرسش‌های عمیق درباره هستی انسان، مانند معمای زندگی، مفهوم مرگ و زندگی و پدیدآیی انسان در عرصه حیات و چرایی هستی است (Armstrong, 2017).

در حال حاضر در کشور ایران در قالب برنامه شهاب، با بهره‌گیری از نظریه هوش‌های چندگانه گاردنر (۱۹۹۹)، استعدادهای دانش‌آموزان در هشت حوزه کلامی، ریاضی، هنری، فضایی، حرکتی- ورزشی، اجتماعی، فرهنگ دینی و علوم تجربی، توسط معلمان شناسایی می‌شود. منظور از استعداد در این برنامه، استعداد تحصیلی و تیزهوشی نیست بلکه توانایی برجسته در هر یک از حوزه‌های استعدادی متنوع است. طرح شهاب یک طرح معلم محور است بنابراین معلمان همکار طرح باید صلاحیت‌های تحصیلی و حرفه‌ای لازم را دارا باشند و قبل از شروع همکاری و در ادامه آن از آموزش‌ها و مشاورت‌های خاص بهره‌مند شوند (National Elites Foundation, 2008). فرآیندهای شناسایی و هدایت دانش‌آموزان بااستعداد برتر در محیط مدرسه، با محوریت معلم، دبیران و دیگر عوامل آموزشی و تربیتی و بدون جداسازی آن‌ها از کلاس و مدرسه‌شان صورت می‌پذیرد. محوریت معلم و انجام شناسایی در محیط مدرسه بدین معناست که کشف و شناسایی استعداد دانش‌آموزان بر اساس امتحانات و ارزیابی‌های خارج مدرسه انجام نخواهد شد، بلکه ارزشیابی مستمر، فرآیندی و مستند معلمان و همچنین استفاده از ابزارهای چندگانه جایگزین آزمون‌های مقطعی هوش و استعداد می‌شود (Majdfar et al, 2015).

در برنامه شهاب، معلمان با استفاده از مشاهده و سیاهه‌های رفتار به ثبت آن دسته از رفتارهای دانش‌آموزان می‌پردازند که نشانه‌هایی برای برتری آنان در یک یا چند حوزه استعداد می‌باشند. با توجه به خام بودن استعدادهای غالب دانش‌آموزان مستعد در دوره ابتدایی، فرآیندهای هدایت در درجه اول شامل اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی به افراد مرتبط با دانش‌آموز می‌گردد.

-
1. Intrapersonal
 2. Naturalist
 3. Existential
- ۱۷۱

علاوه بر آن، شیوه‌های هدایتی متنوع دیگری نیز به‌منظور زمینه‌سازی مناسب برای بروز استعداد‌های دانش‌آموزان در این مقطع پیش‌بینی شده است که عمدتاً به ارتقای سطح عمومی آموزش و یادگیری خواهد انجامید. برخی از این شیوه‌ها عبارتند از استفاده معلم از روش‌های تدریس فعال و اکتشافی در کلاس، ارائه پروژه‌های انفرادی متناسب با سطح و استعداد دانش‌آموزان، تشکیل گروه‌های دانش‌آموزی همگن در حوزه‌های استعدادی و انجام بازدیدهای علمی است؛ بنابراین، هدایت‌ها در مقطع ابتدایی کاملاً عام بوده و تنها شامل دانش‌آموزان واجد استعداد برتر نمی‌شود. با توجه به اجرای سراسری برنامه شهاب از سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ و اهمیت آموزش معلمان در زمینه چگونگی شناسایی استعداد‌های مختلف دانش‌آموزان، سنجش نیازهای آموزشی معلمان مجری در زمینه شناسایی انواع استعدادها در کلاس درس بسیار حائز اهمیت است. نیاز، به موقعیتی دلالت دارد که در آن وضعیت موجود یا حاضر، با وضعیت مطلوب فاصله دارد؛ بنابراین نیاز آموزشی به نیازهایی اطلاق می‌شود که از طریق آموزش قابل‌رفع است. از آنجا که دستیابی به نتایج مطلوب در این برنامه مستلزم ایجاد زیرساخت‌های مناسب مانند معلم کارآموده است لذا برنامه‌ریزی مناسب و هدفمند برای آشنایی با چگونگی شناسایی انواع استعدادها و ایجاد فرصت‌ها و تجربیات یادگیری متناسب با استعداد‌های تمامی فراگیران، منجر به شناسایی دقیق‌تر استعداد‌های دانش‌آموزان و در نتیجه هدایت بهتر آنها می‌شود. بدین منظور پژوهش حاضر با هدف اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان دوره ابتدایی مجری برنامه شهاب در خصوص شناسایی انواع استعداد‌های دانش‌آموزان در هشت حوزه انجام شد.

پیشینه پژوهش

مطالعه تطبیقی شناسایی و آموزش تیزهوشان در کشورهای مختلف نشان می‌دهد که در کشورهای توسعه یافته آسیایی به غیر از ژاپن که برنامه رسمی برای شناسایی و آموزش دانش‌آموزان با استعداد ندارد، در سنگاپور و تایوان، سرمایه‌گذاری زیادی در آموزش‌های ضمن خدمت معلمان در شناسایی و آموزش دانش‌آموزان تیزهوش و با استعداد انجام می‌شود (Kerr, 2009). در کشور آمریکا برنامه آموزش دانش‌آموزان تیزهوش و با استعداد جاکوب و

شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان ابتدایی مجری برنامه شهاب

جاویتز^۱ با انجام تحقیقات مبتنی بر شواهد در مورد روش‌ها و تکنیک‌های شناسایی و آموزش دانش‌آموزان تیزهوش و با استعداد و استفاده از نتایج آنها، فرصت‌هایی مانند برنامه‌های تابستانی و برنامه‌های یادگیری مشارکتی با مشاغل و صنعت را برای شناسایی و آموزش دانش‌آموزان با استعداد، به ویژه دانش‌آموزان کم درآمد و در معرض خطر فراهم آورده است. شورای جهانی کودکان تیزهوش و با استعداد^۲ در سال ۲۰۲۰ گزارشی را از برنامه‌های ۲۴ کشور مختلف برای شناسایی دانش‌آموزان تیزهوش و با استعداد منتشر نموده است. طبق این گزارش از بین کشورهای اروپایی، در کشور آلمان در هر ایالت، مقررات مختلفی برای کودکان با استعداد وجود دارد. به طوری که در سال ۲۰۱۸، ۱۶ ایالت و دولت فدرال برنامه‌هایی را برای آموزش دانش‌آموزان با استعداد آغاز نمودند. همچنین در کشور هلند در سال‌های اخیر سیاست‌هایی برای تأمین بودجه ایجاد فرصت‌های آموزشی مناسبتر برای دانش‌آموزان تیزهوش و ترغیب همکاری بین مدارس / معلمان، والدین، دانش‌آموزان و متخصصان در زمینه آموزش استعدادهای درخشان اتخاذ شده است. اما در کشورهای انگلستان، فرانسه و ایتالیا برنامه رسمی برای شناسایی و آموزش دانش‌آموزان با استعداد وجود ندارد و آموزش این دانش‌آموزان یک زیر مجموعه از سیاست‌های کلی نظام آموزشی است و معلمان به طور معمول آموزش‌های لازم را برای آموزش این دانش‌آموزان کسب می‌نمایند.

از کشورهای منطقه خاورمیانه و خلیج فارس، در کشورهای چوین بحرین، فلسطین اشغالی، اردن، کویت، لبنان و عربستان سعودی اخیراً تلاش‌های گسترده‌ای در شناسایی و آموزش تیزهوشان از طریق تهیه برنامه‌های مناسب مطابق با نیازهای خاص این دانش‌آموزان انجام گرفته است (Subhi-Yamin, 2009).

پس از آشنایی با اقدامات کشورهای مختلف در حوزه فراهم نمودن برنامه‌های شناسایی و آموزش دانش‌آموزان تیزهوش و با استعداد، در ادامه به ارائه نتایج پژوهش‌های مرتبط با شناسایی دانش‌آموزان با استعداد و آموزش معلمان پرداخته می‌شود:

پژوهش مون و برایتن^۳ (2008) حاکی از آن است که معلمان دوره ابتدایی، مفهومی سنتی از استعداد دارند که چگونگی نگرش آن‌ها به دانش‌آموزان اقلیت‌های فرهنگی، غیر انگلیسی‌زبان

1. Jacob K. Javits Gifted And Talented Students Education Program

2. World Council For Gifted And Talented Children

3. Moon & Brighton

و کودکان استثنایی را شکل می‌دهد و این باورها قبل از شناسایی استعدادها بر نوع مداخلات تحصیلی، اجتماعی و برنامه‌ریزی که دانش‌آموزان مختلف نیاز دارند تأثیر می‌گذارد. پژوهش لويس و همکاران^۱ (2010) نشان داد که از دیدگاه معلمان، آموزش پیش از خدمت در مورد راهبردها و مهارت‌های طراحی آموزشی و طراحی برنامه درسی بیشترین اثربخشی را در تدریس به دانش‌آموزان تیزهوش و بااستعداد داشته است.

چان^۲ (2011) در پژوهش خود به معرفی روش‌های شناسایی و مقیاس‌های انتخاب دانش‌آموزان بااستعداد پرداخته است. این روش‌ها شامل استفاده از معیارهای چندگانه آزمون‌های استاندارد شده عملکرد تحصیلی و خلاقیت بودند.

پژوهش استرنبرگ^۳ (2011) نشان داده است که دانش‌آموزانی که برنامه درسی آن‌ها با توانایی ویژه شان در یکی از سه حیطه هوشی در نظریه خود (تحلیلی، آفریننده و عملی) منطبق بوده، پیشرفت بیشتری را نسبت به کسانی که برنامه درسی آن‌ها منطبق نبوده است، نشان داده‌اند.

فریزر-سیتو^۴ (2013) در پژوهش خود به این نتیجه رسیده که آماده ساختن معلمان با آموزش‌های پیش از خدمت از طریق آموزش دانش و مهارت‌های مورد نیاز در آموزش تیزهوشان، تأثیر معناداری بر توانایی آن‌ها در افزایش بروندهای دانش‌آموزان مستعد از طریق تجربیات یادگیری اثربخش داشته است.

شاهین و ستینکایا^۵ (2015) در مطالعه‌ای تحت عنوان «بررسی اثربخشی و کارایی معلمان در شناسایی دانش‌آموزان بااستعداد» به مقایسه گروه‌های آزمایش و کنترل به این نتیجه رسیدند که اثربخشی و کارایی معلمان آموزش‌دیده بالاتر از معلمان بدون آموزش است. در این تحقیق از مقیاس درجه‌بندی ویژگی‌های رفتاری دانش‌آموزان بااستعداد به‌عنوان یکی از ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شد. نسبت‌های اثربخشی و کارایی معلمان در فرآیند شناسایی محاسبه شدند. کارایی در شناسایی عبارت است از نسبت تعداد دانش‌آموزان بااستعداد شناسایی شده

1. Lewis, Hudson & Hudson

2. Chan

3. Sternberg

4. Fraser-Seeto

5. Sahin & Cetinkaya

شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان ابتدایی مجری برنامه شهاب توسط معلمان به تعداد کل دانش‌آموزان. اثربخشی در شناسایی، نسبت تعداد دانش‌آموزان با استعداد شناسایی شده توسط معلم به تعداد دانش‌آموزانی است که واقعاً با استعداد هستند. نتایج تحقیق نشان داده که معلمان آموزش دیده در خصوص شناسایی دانش‌آموزان با استعداد به‌طور درست و صحیح می‌توانند یکی از چهار دانش‌آموز را معرفی کنند. معلمانی که در این خصوص آموزش ندیده‌اند می‌توانند به‌درستی یکی از ۷ دانش‌آموز را معرفی کنند.

در کشور ایران، پژوهش‌های اندکی در مورد نیازهای معلمان در آموزش تیزهوشان و چگونگی اجرای طرح شهاب در مدارس انجام گرفته است که در ادامه به نتایج چند مورد از آنها پرداخته می‌شود:

نتایج یک پژوهش با هدف بررسی صلاحیت‌های لازم برای آموزش دانش‌آموزان تیزهوش از دیدگاه معلمان نشان داد که بیشترین نیاز معلمان مدارس تیزهوشان برای رشد حرفه‌ای خود، صلاحیت‌های مرتبط با آگاهی از نیازهای شناختی و اجتماعی/عاطفی تیزهوشان و هماهنگ نمودن تدریس با پرورش خلاقیت و تفکر انتقادی است (kalbasi, 2012). همچنین ارزیابی اثربخشی طرح شهاب از دیدگاه مدیران، معاونین آموزشی و اولیاء دانش‌آموزان مدارس ابتدایی ناحیه ۴ تبریز، در زمینه شناسایی استعدادهاى برتر، مطلوب بوده اما در هدایت غیر اثربخش بوده است (Karimnia & Hosseinzadeh, 2017).

البته تحلیل دوره تأمین مدرس برنامه ملی شناسایی و هدایت استعدادهاى برتر (شهاب) و ارزیابی آن در سال‌های ۹۵-۹۳ نشان داده که محتوای علمی سال ۹۵ به‌طور معناداری از سال‌های ۹۳ و ۹۴ بهتر بوده است (CheraghMollaei, 2018).

پژوهش دیگری تحت عنوان «ارزشیابی اجرای آزمایشی طرح شناسایی و هدایت استعدادهاى برتر (شهاب)» نشان داده است که بافت فرهنگی-اقتصادی موجود برای اجرای طرح شهاب مساعد نیست. همچنین رویکرد متمرکز دستگاه متولی آموزش و پرورش رسمی و تأکید بر اجرای برنامه‌های از پیش تعیین‌شده، با رویکرد تعلیم و تربیت مبتنی بر استعداد که در چارچوب طرح شهاب ارائه شده است، سازگار نیست. افزون بر این، منابع نرم‌افزاری و سخت‌افزاری کافی برای اجرای مطلوب طرح شهاب فراهم نشده است. در ضمن اکثر کارشناسان، مدیران مدارس و آموزگاران به ابهاماتی در هدف کلی طرح و شیوه اجرای آن

اشاره کرده‌اند. همچنین تکمیل فرآیند شناسایی استعداد‌های برتر و تعریف عملیاتی هدایت استعداد‌های برتر روشن نیست و آموزگاران مجری طرح قادر به فهم معانی و مفاهیم مواد پرسشنامه استعدادسنجی نیستند. یعنی، درک مفاهیم پرسشنامه و تشخیص استعداد در حد دانش و مهارت یک آموزگار نیست (Navidi, 2019). با توجه به نتایج پژوهش‌های انجام‌شده، ضرورت بررسی نیازهای آموزشی معلمان مجری طرح شهاب بیش از پیش احساس می‌شود؛ زیرا از طریق مطالعه نظام‌مند می‌توان استناد‌های لازم برای اتخاذ تصمیم درباره اصلاح و استمرار یا توقف برنامه را فراهم ساخت. هدف اصلی این مطالعه، اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان مجری برنامه شهاب در دوره دوم ابتدایی بود. با توجه به ارزیابی استعداد‌های هشت‌گانه در طرح شهاب، سؤال اصلی پژوهش این است که اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان دوره ابتدایی مجری برنامه شهاب در خصوص چگونگی شناسایی استعداد‌های کلامی، ریاضی، هنری، فضایی، حرکتی - ورزشی، اجتماعی، فرهنگ دینی و علوم تجربی دانش‌آموزان چگونه است؟

روش

روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه معلمان دوره ابتدایی مجری برنامه شهاب در دوره دوم ابتدایی شاغل در مدارس شهر نجف‌آباد در استان اصفهان در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ به تعداد ۵۰۵ نفر بوده است. برای تعیین نمونه آماری از جدول کرجسی و مورگان^۱ استفاده و حجم نمونه برابر با ۲۰۰ نفر تعیین شد. نمونه آماری به روش تصادفی طبقه‌ای ساده متناسب با حجم نمونه انتخاب شد. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه ۴۵ سؤالی محقق ساخته بود که پس از مطالعه مبانی نظری پژوهش شامل اسناد و مدارک موجود در مورد هوش‌های یادگیری چندگانه و کاربرد آن‌ها در کلاس درس و دسته‌بندی محتوایی مطالب جمع‌آوری شده، واحدهای معنایی یا زیرگروه‌های مفهومی - محتوایی تشکیل داده شد. سپس کدگذاری واحدهای معنایی و طبقه‌بندی کدها یا مقوله‌بندی انجام و در نهایت نیازهای آموزشی معلمان دوره ابتدایی مجری برنامه شهاب معطوف به شناسایی استعداد‌های کلامی، ریاضی، هنری، فضایی، حرکتی - ورزشی، اجتماعی، فرهنگ

1. Krejcie & Morgan

شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان ابتدایی مجری برنامه شهاب دینی و علوم تجربی مجری در قالب گزاره‌ها یا مضامین فرعی استخراج شد. گزاره‌ها به صورت پرسشنامه نیازهای آموزشی تدوین و سپس برای تعیین روایی صوری و محتوایی ابزار، در اختیار پنج متخصص حوزه برنامه‌ریزی درسی قرار گرفت و پس از اعمال نظرات اصلاحی آن‌ها آماده اجرا شد. پایایی پرسشنامه پس از انجام یک مطالعه مقدماتی و اجرا بر روی نمونه انتخابی ۳۰ نفری از جامعه آماری اصلی، از طریق ضریب آلفای کرونباخ مورد محاسبه قرار گرفته و ضریب ۰/۹۳ برآورد گردید که حاکی از اعتبار بالای ابزار اندازه‌گیری بود. به منظور تحلیل توصیفی داده‌ها از شاخص‌های مرکزی آمار توصیفی شامل میانه، نما و میانگین و محاسبه شاخص‌های پراکندگی شامل دامنه تغییرات و انحراف چارکی، واریانس و انحراف استاندارد استفاده شد. سپس با توجه به اینکه داده‌ها با استفاده از طیف لیکرت جمع‌آوری شده و مقیاس رتبه‌ای در نظر گرفته شده بود و آزمون کولموگوروف-اسمیرنف^۱ و شاپیرو-ویلک^۲ نرمال بودن داده‌ها تأیید نشد، برای مقایسه میانگین انواع نیازهای آموزشی، از آزمون فریدمن و تعیین ضریب کندال که یک آزمون غیر پارامتریک بوده و اهمیت ترتیب چند متغیر را که از یک نمونه به دست می‌آید مقایسه می‌کند استفاده شده است. همچنین در این پژوهش بستگی به سطح معناداری به‌دست‌آمده از ضریب اطمینان ۹۵ درصد استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

سؤال اصلی: اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان دوره ابتدایی مجری برنامه شهاب بر اساس شناسایی استعدادهای هشت‌گانه چگونه است؟

برای رتبه‌بندی نیازهای آموزشی معلمان دوره ابتدایی مجری برنامه شهاب بر اساس استعدادهای هشت‌گانه از آزمون فریدمن و دلیو کندال استفاده شد. با استناد به مقدار آزمون کای اسکوتر (۳۴/۲۸) در جدول ۱ و با توجه به سطح معنی‌داری آزمون $p < 0/001$ می‌توان نتیجه گرفت که نمره میانگین رتبه‌بندی معلمان از نیازهای آموزشی متفاوت است. به‌عبارت‌دیگر برای معلمان، نیاز به چگونگی شناسایی استعداد حرکتی- ورزشی بیشترین اولویت و چگونگی شناسایی استعداد کلامی کمترین اولویت را داشته است.

1. Kolmogorov-Smirnov

2. Shapiro-Wilk

جدول (۱): رتبه‌بندی نیازهای آموزشی بر اساس شناسایی استعدادهای هشت‌گانه

آماره				میانگین رتبه	گزاره	
حجم نمونه	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	کای اسکویر			
۲۲۵	۰/۰۰۱	۷	۳۴/۲۸	۰/۱۰۶	۵/۱۴	استعداد حرکتی-ورزشی
					۵/۰۷	استعداد فضایی
					۴/۶۰	استعداد اجتماعی
					۴/۳۹	استعداد هنری
					۴/۳۰	استعداد علوم تجربی
					۴/۲۹	استعداد ریاضی
					۴/۱۳	استعداد فرهنگ دینی
				۴/۰۹	استعداد کلامی	

سؤالات فرعی:

۱- اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان دوره ابتدایی مجری برنامه شهاب در خصوص

شناسایی استعداد کلامی دانش‌آموزان چگونه است؟

(جدول ۲): رتبه‌بندی نیازهای آموزشی مرتبط با استعداد کلامی

آماره				میانگین رتبه	گزاره
سطح معنی‌داری	درجه آزادی	کای اسکو یر	کنندال		
۰/۱۸۴	۴	۶/۲۸	۰/۹	۳/۱۳	چگونگی ایجاد تفکر انتقادی به‌خصوص در زمینه نقد و تحلیل کتب درسی
				۳/۰۴	آشنایی با مؤلفه‌های هوش کلامی
				۳/۰۳	شعرخوانی و نحوه استفاده از شعرهای مناسب دانش‌آموزان جهت استفاده در تدریس
				۲/۹۶	راهکارهای ارائه بازخورد کلامی و گفتاری مناسب با اصول روانشناسی
				۲/۸۴	فنون سخنرانی و مباحثه

شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان ابتدایی مجری برنامه شهاب

با استفاده از نتایج آزمون فریدمن و دلیو کندال برای رتبه‌بندی نیازهای آموزشی استعداد کلامی در جدول ۲ و با توجه به مقدار آزمون کای اسکوئر (۶/۲۸) و سطح معنی‌داری آزمون $p < ۰/۱۸۴$ می‌توان نتیجه گرفت که بین نمره میانگین رتبه‌بندی معلمان و اولویت‌بندی آن‌ها از نیازهای آموزشی تفاوت معنادار وجود ندارد. همچنین از نظر معلمان، با تفاوت بسیار کم، ایجاد تفکر انتقادی به‌خصوص در زمینه نقد و تحلیل کتب درسی بیشترین اولویت را داشته است.

۲- اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان دوره ابتدایی مجری برنامه شهاب در خصوص شناسایی استعداد ریاضی دانش‌آموزان چگونه است؟

(جدول ۳): رتبه‌بندی نیازهای آموزشی مرتبط با استعداد ریاضی

آماره				میانگین رتبه	گزاره
سطح معنی‌داری	درجه آزادی	کای اسکوئر	کندال		
۰/۲۱۴	۴	۵/۸۸	۰/۰۰۷	۳/۱۶	آشنایی با مؤلفه‌های هوش منطقی ریاضی
				۳/۱	چگونگی انواع محاسبات ذهنی فراتر از کلاس درس (مانند مهارت استفاده از چرتکه)
				۳	آشنایی با انواع بازی‌های ریاضی مثل بازی با اعداد
				۲/۹۲	روش‌های برقراری ارتباط با دانش‌آموزان خلاق و مبتکر در زمینه حل مسئله
				۲/۹۱	توانمندی طراحی معما، چیستان و مسئله متناسب با موضوع درس

با استناد به جدول شماره ۳ و مقدار آزمون کای اسکوئر (۵/۸۸) و سطح معنی‌داری آزمون $p < ۰/۲۱۴$ می‌توان نتیجه گرفت که نمره میانگین رتبه‌بندی معلمان از نیازهای آموزشی متفاوت نمی‌باشد. همچنین بر اساس نظر معلمان، اولین اولویت، آشنایی با مؤلفه‌های هوش منطقی ریاضی است.

۳- اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان دوره ابتدایی مجری برنامه شهاب در خصوص شناسایی استعداد هنری دانش‌آموزان چگونه است؟

(جدول ۴): رتبه‌بندی نیازهای مرتبط با شناسایی استعداد هنری

آماره				میانگین رتبه	گزاره
سطح معنی‌داری	درجه آزادی	کای اسکویر	کندال		
۰/۰۳۹	۶	۱۳/۲۶۷	۰/۰۱۱	۴/۲۷	آشنایی با مؤلفه‌های هوش هنری
				۴/۲۳	نرم‌افزار مناسب جهت تولید محتواهای متناسب با استعداد هنری
				۳/۹۸	طراحی و نقاشی
				۳/۹۶	مهارت فن بیان
				۳/۹۲	راهکارهای بهره‌گیری از ریتم و آواز
				۳/۸۴	ارزیابی فعالیت‌های هنری دانش‌آموزان
				۳/۸۰	ساخت انواع ماکت‌ها و دست‌سازه‌ها

با استناد به مقدار آزمون کای اسکوئر (۱۳/۲۶۷) و سطح معنی‌داری آزمون $p < ۰/۰۳۹$ می‌توان نتیجه گرفت که نمره میانگین رتبه‌بندی معلمان از نیازهای آموزشی متفاوت نمی‌باشد. همچنین از نظر معلمان، آشنایی با مؤلفه‌های هوش هنری اولین اولویت را دارا است.

۴- اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان دوره ابتدایی مجری برنامه شهاب در خصوص شناسایی استعداد فضایی دانش‌آموزان چیست؟

(جدول ۵): رتبه‌بندی نیازهای آموزشی مرتبط با شناسایی استعداد فضایی

آماره				میانگین رتبه	گزاره
سطح معنی‌داری	درجه آزادی	کای اسکویر	کندال		
۰/۱۳۴	۵	۸/۴۴	۰/۰۰۹	۳/۶۸	آشنایی با مؤلفه‌های هوش تجسمی فضایی
				۳/۵۶	فنون مجسمه‌سازی و طراحی انواع حجم‌ها
				۳/۵۴	نحوه استفاده از طبیعت برای آموزش
				۳/۵	نحوه استفاده از نرم‌افزارهای نقشه‌خوان
				۳/۴۱	طراحی بازی‌های تخیلی
				۳/۳۱	نحوه استفاده از تجهیزاتمانند دوربین و کتابخانه تصویری

شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان ابتدایی مجری برنامه شهاب

از نتایج حاصل از آزمون فریدمن و دلیو کندال برای رتبه‌بندی نیازهای آموزشی استعداد فضایی در جدول شماره ۵ و مقدار آزمون کای اسکوتر (۸/۴۴) با توجه به سطح معنی‌داری آزمون $p < ۰/۱۳۴$ می‌توان نتیجه گرفت که نمره میانگین رتبه‌بندی معلمان از نیازهای آموزشی متفاوت نمی‌باشد. همچنین آشنایی با مؤلفه‌های هوش تجسمی فضایی در اولویت اول قرار دارد.

۵- اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان دوره ابتدایی مجری برنامه شهاب در خصوص شناسایی استعداد حرکتی-ورزشی دانش‌آموزان چگونه است؟

(جدول ۶): رتبه‌بندی نیازهای آموزشی مرتبط با شناسایی استعداد حرکتی-ورزشی

آماره				میانگین رتبه	گزاره
سطح معنی‌داری	درجه آزادی	کای اسکوتر	کندال		
۰/۲۱۶	۵	۷/۰۶	۰/۰۰۷	۳/۷۳	آشنایی با چگونگی استفاده از تئاتر و نمایش در تدریس
				۳/۴۷	نحوه بهره‌گیری از هوش جسمانی در تدریس سایر مفاهیم درسی
				۳/۴۶	آشنایی با روش‌های تمدد اعصاب و انواع ریلکسیشن‌ها
				۳/۴۵	طراحی و اجرای انواع بازی‌های جسمانی حرکتی مانند بازی‌های بومی محلی
				۳/۴۲	آشنایی با زبان بدن و چگونگی به‌کارگیری آن در تدریس

از نتایج جدول شماره ۶ و مقدار آزمون کای اسکوتر (۷/۰۶) با توجه به سطح معنی‌داری آزمون $p < ۰/۲۱۶$ می‌توان نتیجه گرفت که نمره میانگین رتبه‌بندی معلمان از نیازهای آموزشی متفاوت نمی‌باشد. همچنین اولین اولویت از نظر معلمان، آشنایی با چگونگی استفاده از تئاتر و نمایش در تدریس بود.

۶- اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان دوره ابتدایی مجری برنامه شهاب در خصوص شناسایی استعداد اجتماعی دانش‌آموزان چگونه است؟

(جدول ۷): رتبه‌بندی نیازهای آموزشی مرتبط با شناسایی استعداد اجتماعی

آماره				میانگین رتبه	گزاره
سطح معنی‌داری	درجه آزادی	کای اسکوئر	کندال		
۰/۱۲۷	۵	۸/۵۶	۰/۰۰۹	۳/۶۹	شناخت استعداد میان فردی و درون فردی
				۳/۵۷	آشنایی با مؤلفه‌های هوش اجتماعی
				۳/۵۶	راهکارهای سنجش مسؤلیت‌پذیری در محیط‌های اجتماعی
				۳/۴۲	مهارت‌های تشخیص میزان اعتمادبه‌نفس و عزت‌نفس
				۳/۴۱	راهکارهای طراحی فعالیت‌های گروهی برای دروس
				۳/۳۴	راهکارهای سنجش همکاری و کارگروهی

با توجه به جدول شماره ۷ و مقدار آزمون کای اسکوئر (۸/۵۶) و سطح معنی‌داری آزمون $p < ۰/۲۱۷$ می‌توان نتیجه گرفت که میانگین رتبه‌بندی معلمان از نیازهای آموزشی استعداد اجتماعی دانش‌آموزان تفاوت معنادار ندارد. همچنین اولین اولویت به شناخت استعداد میان فردی و درون فردی تعلق دارد.

۷- اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان دوره ابتدایی مجری برنامه شهاب در خصوص

شناسایی استعداد فرهنگ دینی دانش‌آموزان چگونه است؟

(جدول ۸): رتبه‌بندی نیازهای مرتبط با استعداد فرهنگ دینی

آماره				میانگین رتبه	گزاره
سطح معنی‌داری	درجه آزادی	کای اسکوئر	کندال		
۰/۴۷۵	۴	۳/۵۱	۰/۰۰۴	۳/۰۹	توانمندی استفاده از تست‌های استاندارد جهت تشخیص مؤلفه‌های دینداری
				۳/۰۷	آشنایی با مؤلفه‌های هوش فرهنگ دینی
				۲/۹۵	آشنایی با رویکردهای هستی‌شناسی و نگرش به جهان و خداوند (فلسفه کودکان)
				۲/۹۳	شناخت مسائل اعتقادی، مذهبی و اخلاق
				۲/۹۳	راهکارهای هدایت و کنترل جلسات مذهبی دانش‌آموزان

شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان ابتدایی مجری برنامه شهاب

از نتایج آزمون فریدمن و دلبیو کندال برای رتبه‌بندی نیازهای آموزشی استعداد فرهنگ دینی در جدول ۸ و مقدار آزمون کای اسکوتر (۳/۵۱) و سطح معنی‌داری آزمون $p < ۰/۴۷۵$ می‌توان نتیجه گرفت که نمره میانگین رتبه‌بندی معلمان از نیازهای آموزشی مرتبط با شناسایی استعداد فرهنگ دینی متفاوت نمی‌باشد. همچنین اولین اولویت به توانمندی استفاده از تست‌های استاندارد جهت تشخیص مؤلفه‌های دینداری تعلق دارد.

۸- اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان دوره ابتدایی مجری برنامه شهاب در خصوص شناسایی استعداد علوم تجربی دانش‌آموزان چگونه است؟

(جدول ۹): رتبه‌بندی نیازهای آموزشی مرتبط با شناسایی استعداد علوم تجربی

آماره				میانگین رتبه	گزاره
سطح معنی‌داری	درجه آزادی	کای اسکویئر	کندال		
۰/۰۰۱	۴	۲۱/۴۴	۰/۲۷	۳/۲۶	آشنایی با مؤلفه‌های هوش طبیعت‌گرا
				۳/۱۲	آشنایی با فنون مشاهده دقیق، توصیف و سایر روش‌های جمع‌آوری اطلاعات
				۲/۹۴	انجام و اجرای آزمایش‌های مربوط به درس
				۲/۸۹	توانمندی طراحی آزمایشات و فعالیت‌های عملی متناسب
				۲/۷۹	توانمندی تشخیص استفاده از حواس پنج‌گانه توسط دانش‌آموزان

با توجه به نتایج آزمون فریدمن و دلبیو کندال برای رتبه‌بندی نیازهای آموزشی استعداد علوم تجربی در جدول شماره ۹ و مقدار آزمون کای اسکوتر (۲۱/۴۴) با توجه به سطح معنی‌داری آزمون $p < ۰/۰۰۱$ می‌توان نتیجه گرفت که نمره میانگین رتبه‌بندی معلمان از نیازهای آموزشی علوم تجربی دانش‌آموزان تفاوت معنادار دارد. گرچه میزان ۲۷ درصد توافق

بین معلمان وجود دارد. همچنین، آشنایی با مؤلفه‌های هوش طبیعت‌گرا در اولویت اول نیازهای آموزشی معلمان قرار دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

اهمیت شناسایی نیازهای آموزشی معلمان مجری برنامه شهاب در این است که از یک‌سو به مسئولین و دست‌اندرکاران برنامه‌ریزی دوره‌های ضمن خدمت ویژه معلمان کمک می‌کند تا بر اساس نیازهای معلمان، محتوای دوره‌ها را پیش‌بینی نمایند و از سویی دیگر باعث شناسایی دقیق استعدادهای دانش‌آموزان شده و معلمان می‌توانند بر اساس توانمندی دانش‌آموزان آن‌ها را در مسیر صحیح هدایت نمایند. بر اساس نتایج پژوهش حاضر، معلمان مجری طرح شهاب از نیازهای آموزشی مربوط به شناسایی استعدادهای دانش‌مخلف آموزان ارزیابی متفاوتی داشته‌اند که به ترتیب یافته‌ها ارائه می‌گردد.

- معلمان در زمینه شناسایی استعدادهای حرکتی- ورزشی دانش‌آموزان نسبت به سایر استعدادها نیاز بیشتری به آموزش‌های لازم در این زمینه داشته‌اند. در تبیین این یافته می‌توان گفت که معلمان در زمینه شناسایی استعدادهای ورزشی دانش‌آموزان، دوره‌های لازم و کافی را نگذرانده و با مؤلفه‌های شناسایی این استعداد، آشنایی چندانی ندارند. این احتمال وجود دارد که به‌کارگیری مربی تربیت‌بدنی در مدارس و آموزش و ارزشیابی این درس توسط معلمان تربیت‌بدنی موجب شده است که معلمان ابتدایی با روش‌های جدید آموزشی در زمینه چگونگی شناسایی استعداد ورزشی دانش‌آموزان خود آشنایی نداشته و در این زمینه احساس نیاز نمایند. همچنین معلمان در زمینه سایر استعدادها نیاز به آموزش دارند که بر اساس اولویت‌بندی نظرات معلمان، بعد از استعداد حرکتی- ورزشی به ترتیب استعداد فضایی، استعداد اجتماعی، استعداد هنری، استعداد علوم تجربی، استعداد ریاضی، استعداد فرهنگ دینی و استعداد کلامی در اولویت قرار گرفته‌اند.

- اولویت‌بندی معلمان در خصوص شناسایی استعداد کلامی دانش‌آموزان نشان می‌دهد که معلمان در زمینه استعدادهای قابل مشاهده و ارزیابی مثل استعداد کلامی که با مهارت‌هایی نظیر صحبت کردن و مباحثه امکان شناسایی دارد و بهتر از سایر استعدادهای قابل اندازه‌گیری و ارزیابی است، کمتر نیاز به آموزش و دوره‌های تخصصی دارند. همچنین

شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان ابتدایی مجری برنامه شهاب

اولین اولویت معلمان و بیشترین نیاز آن‌ها در زمینه شناسایی استعدادهای کلامی، چگونگی ایجاد تفکر انتقادی به‌خصوص در زمینه نقد و تحلیل کتب درسی بوده است. با توجه به رتبه‌بندی دیدگاه معلمان، آموزش مهارت‌های تفکر و تحلیل انتقادی به معلمان موجب می‌شود که آن‌ها نیز در هنگام آموزش و ارزشیابی، این مهارت را به دانش‌آموزان خود آموزش داده و هنگام فعالیت‌های مختلف می‌توانند این استعداد را ارزیابی نمایند. چراکه به جز دروس دانشگاهی آن‌ها در تعداد محدودی از رشته‌های دانشگاهی، معلمان در دوره‌های ضمن خدمت چگونگی نقد و تحلیل کتب درسی را نگذرانده و این امر موجب عدم آشنایی آن‌ها با مهارت مذکور در زمینه استعداد کلامی می‌باشد. یافته‌های پژوهش حاضر با نتیجه تحقیق کلباسی (kalbasi et al, 2012) که نشان دادند بیشترین خواسته معلمان در رشد حرفه‌ای خود، صلاحیت‌های مرتبط با آگاهی از نیازهای شناختی و اجتماعی/ عاطفی تیزهوشان و هماهنگ نمودن تدریس با پرورش خلاقیت و تفکر انتقادی است، همسو می‌باشد. در زمینه سایر گویه‌های استعداد کلامی نیز با اندکی تفاوت، معلمان نیاز به آموزش دارند.

● بر اساس یافته‌های حاصل از اولویت‌بندی معلمان، در زمینه نیازهای مرتبط با شناسایی استعداد منطقی ریاضی، بیشترین نیاز به آشنایی با مؤلفه‌های هوش منطقی ریاضی بوده است. یکی از دلایل این موضوع می‌تواند انتزاعی بودن و تا حدودی غیرقابل مشاهده بودن مهارت‌های ریاضی نظیر حل مسئله، حدس زدن، تخمین زدن و... باشد. با توجه به حجم زیاد صفحات و مطالب کتب درسی به‌خصوص کتب ریاضی جدید، معلمان فرصت تجزیه و تحلیل و شناسایی استعدادهای دانش‌آموزان و مهارت لازم در این زمینه را بر اساس آموزش‌های اندک خود ندارند. در زمینه سایر گویه‌های استعداد ریاضی نیز با اندکی تفاوت، معلمان احساس نیاز به آموزش می‌نمایند. همچنین آشنایی با روش‌های برقراری ارتباط با دانش‌آموزان خلاق و مبتکر در زمینه حل مسئله، اولویت دوم نیاز آموزشی معلمان بوده است. در پژوهش (Hajiakhoondi & Mousapour, 2016) نیز به آموزش طرح مسئله در آموزش ریاضیات به‌عنوان روشی اثربخش اشاره شده که در آن معلم طرح‌کننده سؤالاتی است که ریاضیات را با مسائل روز پیوند داده که پرسش‌ها و

دغدغه‌های دانش‌آموزان است و دانش‌آموزان در خلال گفت و شنود برای پاسخگویی به آن‌ها تلاش می‌کنند.

- بر اساس یافته‌های حاصل از اولویت‌بندی معلمان در خصوص نیازهای مرتبط با شناسایی استعداد هنری، بیشترین نیاز به آشنایی با مؤلفه‌های هوش هنری بوده است. یکی از دلایل آن می‌تواند عدم آموزش کافی به معلمان در طول دوران خدمت باشد. در گذشته و حتی تا حدودی زمان حال، به درس هنر توجه چندانی نمی‌شده است چرا که والدین به ندرت در زمینه آموزش هنر به فرزندشان نسبت به دروسی چون ریاضی و فارسی، حساسیت نشان داده‌اند و این امر سبب شده که حتی معلمان نیز نسبت به آموزش آن حساسیت به خرج نداده و هیچ‌گاه سعی نکرده‌اند در زمینه آموزش هنر اطلاعات و توانمندی خود را به‌روز نمایند. همچنین معلمان با نرم‌افزارهای مناسب جهت تولید محتوای مناسب با درس هنر، آشنایی چندانی ندارند. در زمینه سایر گویه‌های استعداد هنری نیز با کمی تفاوت، معلمان احساس نیاز به آموزش دارند.

- بر اساس یافته‌های حاصل از اولویت‌بندی معلمان در خصوص نیازهای مرتبط با شناسایی استعداد فضایی، معلمان بیشترین نیاز به آموزش در زمینه آشنایی با مؤلفه‌های هوش تجسمی فضایی را بیان نموده‌اند. یکی از دلایل آن می‌تواند عدم وجود آموزش‌های لازم در این زمینه به معلمان باشد زیرا این هوش می‌تواند زیربنای استعدادهایی چون استعداد هنری و استعداد ریاضی باشد و هیچ‌گاه به‌طور جدی در برنامه درسی رسمی آموزش داده نشده است. حتی در دروسی چون تربیت‌بدنی می‌توان با انجام بازی‌ها و حرکات اصولی، به آموزش این مهارت و یا کشف و پرورش این استعداد پرداخت. امروزه با توجه به در اختیار داشتن انواع وسایل بازی فکری، رده‌های آموزشی، کتب مختلف در زمینه هوش و سرگرمی از ابتدای تولد می‌توان به پرورش این استعداد در جهت صحیح پرداخت ولیکن خود معلم ابتدا باید با این استعداد و مؤلفه‌های آن به‌طور صحیح آشنا باشد تا بتواند آموزش دهد و یا باعث رشد این استعداد گردد. در زمینه سایر گویه‌های استعداد فضایی نیز با اندک تفاوت، معلمان احساس نیاز به آموزش می‌نمایند.

شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان ابتدایی مجری برنامه شهاب

- بر اساس یافته‌های حاصل از اولویت‌بندی معلمان در خصوص نیازهای مرتبط با شناسایی استعداد حرکتی - ورزشی، بیشترین نیاز معلمان، چگونگی استفاده از تئاتر و نمایش در تدریس بوده است. وجود تعداد زیاد دانش‌آموزان در یک کلاس با توجه به حجم زیاد کتب درسی، موجب شده که معلمان به فواید بسیار زیاد استفاده از تئاتر و نمایش در تدریس، پی نبرده و این کار را موجب هدر دادن فرصت آموزش بدانند و به همین دلیل به نحوه استفاده از تئاتر و آموزش آن کم‌توجه بوده‌اند. در دوره‌های ضمن خدمت نیز بیشتر به نحوه آموزش دروس به صورت تئوری پرداخته می‌شود و در نتیجه معلمان با روش‌های کارگاهی و عملی آشنا نمی‌شوند و حتی در صورت احساس نیاز هم، اطلاعات کافی در این زمینه را ندارند و آموزش‌های لازم را ندیده‌اند. در پی استخدام و به‌کارگیری معلمان تخصصی درس تربیت بدنی برای آموزش این درس به دانش‌آموزان در دوره ابتدایی در چند سال اخیر، علاوه بر دارا بودن محاسن زیاد، موجب شده که معلمان بیشتر از گذشته با این درس و نحوه شناسایی این استعداد بیگانه شده و به دنبال آموزش مهارت‌های لازم در این زمینه نباشند. در زمینه سایر گویه‌های استعداد حرکتی - ورزشی نیز با اندک تفاوت، معلمان احساس نیاز به آموزش می‌نمایند.

- بر اساس یافته‌های حاصل از اولویت‌بندی معلمان در خصوص نیازهای مرتبط با شناسایی استعداد اجتماعی، بیشترین نیاز معلمان به آموزش در زمینه شناخت استعداد میان فردی و درون فردی بوده است. به نظر می‌رسد استفاده از روش‌های گروهی و مشارکتی در کشف استعدادهای فردی و میان فردی اهمیت بسزایی داشته باشد.

- بر اساس یافته‌های حاصل از اولویت‌بندی معلمان در خصوص نیازهای مرتبط با شناسایی استعداد فرهنگ دینی، معلمان در آشنایی با مؤلفه‌های هوش فرهنگ دینی، بیشترین نیاز به آموزش را بیان می‌کنند. با توجه به این یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که معلمان با معیارهای شناسایی و سنجش این استعداد آشنا نیستند و آموزش‌های لازم را در این زمینه ندیده‌اند. در مورد ارزیابی استعداد فرهنگ دینی می‌توان به این نکته مهم اشاره نمود که شناسایی و ارزیابی این استعداد، با انجام فعالیت‌های گروهی همراه با بحث بین دانش‌آموزان در دروس مختلف به‌خصوص درس هدیه‌های آسمانی، بسیار بهتر انجام خواهد شد و در این زمینه معلم بایستی با اصول اولیه شناسایی و مؤلفه‌های دینداری آشنا

باشد. این یافته با پژوهش اعظمی، موسی‌پور، باقری و علی عسگری (Azami, Mosapour, Bagheri & Aliasgari, 2014) مبنی بر ناتوانی نظام تعلیم و تربیت در پاسخگویی به انبوه سؤالات دینی برخاسته از فضای گفتمانی جدیدی از دین و دینداری نسل جوان است و نیاز به اهتمام جدی برای ارائه پاسخ‌هایی درخور دارد. سخنان و پرسش‌های نسل جوان در یک فضای تربیتی تعاملی و آزاداندیشانه باید شنیده شود تا نیازها و دغدغه‌ها شناسایی شود.

- بر اساس یافته‌های حاصل از اولویت‌بندی معلمان در خصوص نیازهای مرتبط با شناسایی استعداد علوم تجربی، نیاز به آشنایی با مؤلفه‌های هوش طبیعت‌گرا، بیشترین اولویت را از نظر معلمان داشته است. با توجه به این یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که معلمان با معیارهای شناسایی و سنجش این استعداد آشنا نیستند. در واقع معلم می‌تواند دانش‌آموز را به محیط طبیعی برده یا با پخش فیلم‌هایی در مورد طبیعت و موجودات مختلف، وقتی دانش‌آموز ابراز علاقه به مشاهده دقیق موجودات و پدیده‌های طبیعی و زیستی می‌نماید و نسبت به محافظت از محیط‌زیست حساسیت نشان می‌دهد، معلم می‌تواند هوش طبیعت‌گرای او را مورد ارزیابی قرار دهد.

- با توجه به این‌که عوامل زیادی در شناسایی و پرورش استعدادهای دانش‌آموزان دخیل هستند باید به بررسی نقش نهادهایی پرداخت که بیشترین تأثیر را در شناسایی استعدادها و به‌خصوص نهادهای مرتبط با اوقات فراغت دانش‌آموزان به‌عنوان شاخص‌ترین نهادهای مؤثر بر شناسایی و پرورش استعدادهای کودکان می‌توانند بیشترین نقش را داشته باشند و در این میان نقش معلم بسیار پررنگ‌تر از همه می‌باشد. معلم باید دوره‌های آموزشی مناسب را به‌صورت کارگاهی نه تئوری صرف، گذرانده و از ابتدای سال برنامه‌ریزی نماید تا حین طراحی آموزشی هدفمند، انواع استعداد دانش‌آموزان خود را کشف نموده و ضمن برنامه‌ریزی موقعیت‌های مختلف، جهت پرورش این استعدادها اقدام نماید. همچنین مکان‌هایی چون سالن‌های ورزشی، مساجد، کتابخانه‌ها، کانون‌ها،

شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی معلمان ابتدایی مجری برنامه شهاب

هنرکده‌ها، پژوهشسراها و ... موجبات رشد و پرورش استعدادهای دانش‌آموزان را فراهم می‌نمایند.

پیشنهادهای کاربردی

با توجه به نتایج پژوهش پیشنهاد می‌شود:

۱- با استفاده از نتایج تحقیق حاضر مبنی بر اولویت‌بندی انواع نیازهای آموزشی معلمان در زمینه چگونگی شناسایی استعدادهای مختلف دانش‌آموزان، می‌توان برنامه‌های ضمن خدمت معلمان مجری برنامه شهاب را در راستای ایجاد انگیزه بیشتر و اجرای هر چه بهتر برنامه شهاب طراحی نمود.

۲- وزارت آموزش و پرورش از طریق بازنگری در برنامه‌های درسی دوره ابتدایی و تهیه محتوای مناسب در کتب درسی با توجه به استعدادهای متنوع دانش‌آموزان از نظر نوع اهداف و فعالیت‌های قابل‌انتظار، امکان شناسایی انواع استعدادهای توسط معلمان را نیز فراهم آورد. همچنین دفتر تالیف کتب درسی در انتخاب محتوا و فعالیت‌های یادگیری، سهم بیشتری را به انجام فعالیت‌های هنری، ورزشی، گردش‌های علمی و مشاهده در طبیعت اختصاص داده و از گنجانیدن محفوظات صرف در محتوای برنامه درسی پرهیز نمایند.

۳- به منظور آماده‌سازی دانشجو معلمان به‌عنوان معلمان آینده، دانشگاه فرهنگیان در تعامل و همکاری با وزارت آموزش و پرورش، یک واحد درسی مرتبط با شناسایی و هدایت انواع استعدادهای در بازنگری برنامه‌های درسی در آینده مدنظر قرار دهد.

۴- کاهش حجم کتاب‌های درسی و تأکید بر بازدیدهای علمی، روش‌های فعال و مشارکتی همراه با بحث و گفتگو و مناظره بین دانش‌آموزان می‌تواند مسیر شناسایی استعدادهای مختلف دانش‌آموزان در کلاس‌های درس را برای معلمان تسهیل نماید.

۵- برنامه‌های منسجم و هدفمندی در قالب دانش‌افزایی معلمان در تعامل با دانشگاه‌ها یا بازدید از صاحبان صنایع، پارک‌های علم و فناوری، کانون‌های فرهنگی هنری، مراکز فنی حرفه‌ای و شهرک‌های علمی تحقیقاتی تدارک دیده شود. همچنین توجه به پژوهشسراهای دانش‌آموزی و کانون‌های پرورش فکری، مساجد و مراکز دینی در غنی‌سازی برنامه‌های اوقات فراغت می‌تواند گامی مؤثر در هدایت استعدادهای دانش‌آموزان باشد.

References:

- Aghazadeh, Moharram and Saneh, Afsaneh (2014). Application of multiple intelligences in the classroom. Tehran: Meraat.
- Armstrong, Thomas (2017). Multiple intelligences in classrooms. ASCD publication Translated by Mahshid Safari. Tehran: Monadi Tarbiat Publications.
- Azami, Baharak; Mosapour, Nematollah; Bagheri, Khosro & Aliasgari, Majid (2014). Typology of High School Graduates' Religious Experience and its Conformity with the Ideological Goals of Iran's Educational System. *Journal of Curriculum Studies*, 9 (33), 1-30.
- Chan, David.W. (2011). Identifying gifted and talented students in Hong Kong. *Proper Review*, 22 (2), 88-93.
- CheraghMollaei, L. (2018). Design the model and Monitoring SHAHAB program Provincial Teacher Training Course. *Educational Psychology*, 14 (47), 25-47.
- Clark, Barbara. (2006). International profiles. In Gillian, Eriksson & Belle, Wallace (ED). *Diversity in Gifted Education*. Rutledge Publication. 287-293.
- Clark, Catherine & Shore, Bruce M. (2004). *Educating Students with High Ability*. UNESCO Publishing. Available from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000138328>
- Fraser-Seeto, Kylie. (2013). Pre-service teacher training in gifted and talented education: An Australian perspective. *Journal of Student Engagement: Education Matters*, 3 (1): 29-38.
- Gardner, Howard. (1999). *Intelligence reframed: Multiple intelligences for the 21st century*. New York, NY, US: Basic Books.
- Sternberg, Robert; Jarvin, Linda; & Grigorenko, Elena L (2016). *Exploration in Giftedness*. Translated by Ahmad Abedi & Adele Sherbafzadeh. Isfahan: Kavoshian-Jangal Publications.
- Hajiakhoondi, Z., Mousapour, N. (2016). Development History of 'Critical Mathematics Education' and the Key Curricular Elements. *Journal of Curriculum Studies*, 10 (39), 7-48.
- Jacob K. Javits Gifted and Talented Students Education Program (2019). U.S. Department of Education. <https://www2.ed.gov/programs/javits/index.html>.
- Kalbasi, Afsaneh (2012). Evaluation of the curriculum of gifted middle schools and the process of identification of the gifted students to develop a desirable model. PhD thesis in curriculum planning. Faculty of educational sciences and psychology. University of Isfahan.

- Kalbasi, Afsaneh, Nasr Ahmadreza. Abedi, Ahmad, Mirshajafari, Erahim. (2012). A Survey of Iranian Middle School Teachers' Desire for Staff Development with a Focus on Competencies to Teach Gifted Students. *Journal of Studies in Education*. 2 (4). 122- 141.
- Kalbasi, Afsaneh; Nikneshan, Shaghayegh; Nars, Ahmadreza; Abedi, Ahmad; Mirshajafari, S.Ebrahim. & Jamshidian, Abdolrasoul. (2016). Gifted and talented education: Providing opportunities for better teaching and learning. Isfahan: Jahad Daneshgahi.
- Karimnia, Kobra and Hosseinzadeh, Omid Ali (2017). Evaluation of the shahab Program from the perspective of the principals, vice-principals and parents. First Global Conference on Iran and World New Researches in Management, Economics, Accounting and Humanities. Shiraz, Shushtar University of Applied Sciences. https://www.civilica.com/Paper-MEAHBTM04-EAHBTM04_010.html.
- Kerr, Barbara.(2009). *Encyclopedia of Giftedness, Creativity, and Talen*. Sage publication.
- Lewis, Karen, Hudson, Peter, & Hudson, Sue. (2010). embracing diversity: Empowering preservice teachers for teaching gifted and talented students. Paper presented to the Annual Conference of the Australian Teacher Education Association (ATEA): Teacher Education for a Sustainable Future, Townsville, and Qld. 4-7 July.
- Majdfar, Morteza; Aslani, Ebrahim and Salighedar, Leila. (2015). *Shahab Manuscript*, Tehran: Madreseh Publications.
- Mehrmohammadi, Mahmoud. (2007). the theory of multiple intelligence and implications for curriculum and teaching. *Journal of education*, Volume 22, Number 4 (88); Page (s) 7 – 31.
- Ministry of Education (2012). *National Curriculum of the Islamic Republic of Iran*, Tehran, Iran: Ministry of Education.
- Moon, Tonya. R. & Brighton, Catherine. M. (2008). Primary teachers' conceptions of giftedness. *Journal for the Education of the Gifted*, 31 (4), 447-480.
- National Elites Foundation (2008). *Familiarity with the rules and regulations of the National Elites Foundation*. Public Relations of the National Elite Foundation.
- Navidi, Ahad (2019). Evaluation of the Trial Implementation of the Shahaab Project. *Quarterly Journal of Education*, Volume: 35, Issue: 1, PP 51 -71.
- Pasha Sharifi, Hassan (2003). *Principles of psychometrics and psychoanalysis*. Tehran: Roshd Publications.

- Sahin, Feyzullah & Cetinkaya, Caglar. (2015). an investigation of the effectiveness and efficiency of classroom teachers in the identification of gifted students. Turkish journal of Gifted and Education, 5 (2), 133-146 .
- Subhi-Yamin, T. (2009). Gifted education in the Arabian Gulf and the Middle Eastern Regions: History, Current Practices, New Directions, and Future Trends. In L.V. Shaviina (Ed). International Handbook on Giftedness (pp 1463-1490).Spinger.
- World Council for Gifted and Talented Children (2020). National Policies/Provision.<https://world-gifted.org/wcgtc-resources/national-gifted-info/>